

Maar Fabius schrijft: „De hulp van kinderen aan hunne ouders is de ordening Gods. Wee den- gene, die daarop smaalt, en haar voorstelt als voor het leven eigenlijk niet passende. Voor de ordening Gods hebben wij ons te buigen. Zij moet gepredikt worden, gepredikt zooals de Heilige Schrift die stelt”²⁴).

Overigens schreef hij in 1910: „Inderdaad is het socialisme der niet-socialisten nog meer te vreezen dan dat der socialistischen.

In wezen is er tusschen een en ander geen verschil. Maar als het socialisme door niet-socialisten bepleit wordt, en vooral, zoo slechts in de uitwerking een kleinigheid anders wordt, dan ontzinkt aan velen de moed tot verweer, zijn zij geneigd de oogen te sluiten, en zich te velen, dat men nu heelemaal geen socialisme meer heeft. Ook hebben de pleitbezorgers zich soms beslist tegen het historisch materialisme verklaard, wellicht zelfs uitgesproken, „dat GOD'S Woord grondslag of richtsnoer van alle staatkunde moet zijn”²⁵).

Elders heet het: „Het socialisme wast en dringt door.

²⁴) Sociale Vraagstukken, Leiden 1905, pag. 247, 248. Zie ook Studiën en Schetsen, 2e serie pag. 78 v.v.

„Voorzichtig wandelen”

„Ziet dan hoe gij voorzichtig wandelt, niet als onwijken, maar als wijzen”.

Efeze 5:15.

Bovenstaande woorden schreef de apostel Paulus aan een gemeente van Jezus Christus. In al z'n brieven kunnen we opmerken, dat hij nooit vergeet de geloovigen te vermanen tot een godzaligen wandel. We kunnen het ook zoo zeggen, dat hij nooit nalaat hen op te wekken „hun zaligheid te werken met vreeze en beven”. Gewoonlijk stelt hij eerst aan de gemeente voor den rijkdom van het evangelie, zet uiteen de heerlijke schatten, die ze in Christus hebben.

En daarna volgt een vermanend deel, dat opwekt tot een wandel in de vreeze des HEEREN. Prof. Greijdanus schrijft in z'n verklaring van den brief aan de Efeziërs dat het ons moet treffen, dat de geadresseerden zulk een diepzinnige uiteenzetting der heilswaarheid konden volgen, als de apostel in dezen brief gegeven heeft, maar dat zij toch nog tegen allerlei zonden moesten gewaarschuwd worden. Hij schrijft dit toe aan de nawerking van vroegere heilensche leefwijze. En gaat dan als volgt verder: „Maar het kan ook doen zien, hoe intellectuele bekwaamheid, en geestelijk inzicht, geen waarborg

Ook het laatste.

Het dringt door in allerlei kringen. Ook in liberale. Zelfs in christelijke kringen.

De verwoestingen in ons volksleven zijn veel grooter dan aan de oppervlakte en volgens stemmencliffers wordt gezien. Het socialisme neemt toe en dringt door. Ten gevolge van op socialistischen wortel staande instellingen en maatregelen. Door gebrek aan voortdurende bestrijding van socialistische denkbeelden.

Zal Nederland nog behouden worden.....?”

Voorts: Is er „geen moed voor een politiek, die niet alle „politiek” heeft gebroken?”²⁶).

We zijn thans veertig jaar verder.

Het proces is voortgegaan.

Een geruischlooze socialistische revolutie heeft zich voltrokken.

Nederland is gesocialiseerd.

G. VISSE.

²⁵) Studiën en Schetsen, 2e serie, pag. 115. Boven het artikel, waarin de geciteerde woorden voorkomen, staat betekenissvol: Terar dum prosim. Laat ik verteed worden als ik maar nuttig ben. Dat is nu bepaald niet de uiting van een man, die „van natuur oer-conservatief uit natuurlijke drang tegen de gangbare meeningen in ging”!

UIT DE SCHRIFT

bliden van teerheid van conscientie, en klaarheid van zedelijk oordeel, of fijnheid van gevoel op het gebied van het heilige, Gode welbehagelijke, reine. Het is dus mogelijk, dat de gemeente en geloovige verstandelijk bekwaam zijn, eene diepgaande voorstelling van de verborgenheden des Evangelies aan te hooren en te verstaan, terwijl hun anderzijds nog gelijk als het a b c van het zedelijk leven, en van de vreeze des Heeren, ingescherpt moet worden, herhaaldelijk en herhaaldelijk weer, op allerlei gebied, met klare en eenvoudige woorden”, a.w. bl. 108.

Boven aangehaalde woorden zijn me uit het hart gegrepen.

Voor al wij Westerlingen zijn geneigd het intellect te overschatten en het wilsleven te onderschatten. We letten vaak meer op zuiverheid van leer, dan zuiverheid van wandel. We verdiepen ons vaak meer in de zoogen, leerstellige gedeelten der brieven, dan in de vermanende gedeelten.

Het komt me voor, dat we wel wat meer mochten acht geven op een godzaligen wandel dan we gewoonlijk doen.

De geloovigen moeten maar toezien, dat ze voorzichtig wandelen.

Van de gemeente te Efeze heeft Paulus heerlijke dingen gezegd.

Zij hebben het woord der waarheid, het evangelie der zaligheid gehoord en geloofd en zijn verzegeld geworden met den Heiligen Geest der belofte. Ze dragen het merk- en veldteeken des HEEREN. 1:13.

Paulus heeft gehoord van hun geloof in den Heere Jezus en van hun liefde tot alle heiligen en hij houdt niet op voor hen te danken, als hij hen gedenkt in zijn gebeden. 1:15, 16.

Uit genade zijn zij zalig geworden (gered uit de duisternis van het heidendom), door het geloof en dat was niet uit hen, maar Gods gave, niet uit de werken, opdat niemand zou roemen. 2:8, 9.

Ze zijn geen vreemdelingen en bijwoners meer, maar medeburgers der heiligen en huisgenooten Gods. 2:19.

Ze zijn de heiligen, die te Efeze zijn en geloovigen in Christus Jezus. 1:1.

Maar daarom gaat het nog niet altijd goed met hen. Ook zij die aanvankelijk hebben geloofd en behooren bij den Heere Jezus kunnen struikelen en vallen in de zonde.

Let er eens op hoe die mensen, van wie Paulus zulke heerlijke dingen schreef, worden gewaarschuwd en vermaand.

Ze moeten afleggen den ouden mensch en den nieuwen mensch aandoen, die naar God geschapen is in ware rechtvaardigheid en heilichheid. 4:22, 24. Ze moeten den leugen afleggen en de waarheid spreken een ieder met zijn naaste. 4:25.

Die gestolen heeft stele niet meer. 4:28. Geen vuile rede moet uit hun mond gaan. 4:29.

Ze moeten den Heiligen Geest niet bedroeven, door welken zij verzegeld zijn, dat is: wiens merkteken zij dragen, tot den dag der verlossing. 4:30.

Ze leven midden in een wereld van hoerij en onreinheid en glerigheid.

Temidden van zulk een wereld moeten zij leven als navolgers Gods, als geliefde kinderen. 5:1.

Ziet dan hoe gij voorzichtig wandelt.

Nieuwere vertalingen hebben: Ziet dus nauwlettend toe hoe gij wandelt.

In het eerste geval wordt voorzichtig genomen bij wandelen, in het tweede bij toezien. Practisch komt dat op hetzelfde neer.

Paulus wil zeggen, dat de geloovigen het nauw moeten nemen met hun leven. Ze moeten heel precies acht geven op hun woorden en op hun daden. Ze moeten heel secuur doen wat de HEERE wil en laten wat de HEERE niet wil. Want het steekt den HEERE nauw en daarom moet het ons nauw steken. Als het ons duidelijk is wat de wil Gods is dan moeten we ons daar maar heel secuur aan houden.

Waarom moeten we daar zoo precies op letten?

Over Sumatra

Behalve de militairen zijn er in en rondom de stad Palembang ook enkele burgers lid van den Gereformeerden kring hier. Die burgers hebben hier hun eigen vragen, niet alleen in onderscheiding van de militairen, maar ook van de burgers in Batavia bijvoorbeeld. Want wie Palembang zegt, zegt: olie.

Palembang is de hoofdstad van Zuid-Sumatra. En het voornaamste product van Zuid-Sumatra is: olie. Ook vele andere producten worden er verhandeld en verscheept. Het is een echte havenstad, met al den aankleve van dien. Als vrijwel overal zijn de hoofdstraten aangelegd midden door de inheemsche behuizingen en Chinese handelswijken. Waar het leven van de stad klopt is het meteen vuzig en vies. De kamponghuizen komen in den regentijd geheel in het water te staan. Een hygiënisch opgevoed Europeaan grijselt bij het aanschouwen van menig stadsbeeld. Maar aan den buitenkant is de z.g.n. concessie. Dat is de wijk, waar de employé's van de oliemaatschappij wonen, voor zoover ze tenminste niet wonen in de eigenlijke oliedorpen Pladju en Sungei-Gerong, een paar mijl stroomafwaarts van de Moesi. De concessie is keurig aangelegd. Daar wonen de meeste Europeanen. Daar zijn ook de groote hotels te vinden.

Maar het hart van de olie-industrie klopt te Pladju en te Sungei Gerong. Slechts door een kali zijn deze beide oliedorpen van elkaar gescheiden. En daar steken de schoorsteenen van de B(ataafsche) P(etroleum) M(aatschappij) en van de S(tandaard) V(acuum) P(etroleum) M(aatschappij) broederlijk naast elkaar hun sterke halzen hoog de heldere lucht in. Pladju is het terrein van de B.P.M., Sungei Gerong dat van de S.V.P.M. De eerste is een Nederlandsche Maatschappij, de tweede een Amerikaansche. Hier varen de tankers af en aan. Ik kan niet eens schrijven: de groote tankers. Want wat de afvoer van de geraffineerde olie betreft is er een belangrijke handicap: de monding van de Moesi wordt afgesloten door een enorme zandbank, die bij eb vrijwel droog valt. Wat men kleine tankers noemt kan die bank bij vloed passeeren. De groote niet. De booten van de K.P.M. kunnen ook tot Palembang komen, groote zeeschepen moeten echter buitengaats blijven. Groote tankers moeten eveneens buiten blijven om daar uit kleinere te worden geladen. Als je voor 't eerst vanaf den overkant van de

Moesi een kijkje krijgt op de beide oliedorpen, heeft men den indruk van in Rotterdam aan de Maas te staan op een heeten zomerdag. Bij nacht is het heelemaal een fantastisch gezicht: de lichten van de fabriekgebouwen, de lichten van de zeeschepen zetten alles in helle gloed. Daaraan werken ook mee de flares, dat zijn uitlaatpijpen voor het doen ontsnappen van vrijkomende en tot voor kort niet gebruikte gasen. Om de lucht met die gasen niet te vergifigen wordt het gas aan het einde van de uitlaatpijpen in brand gestoken. Vandaar den naam: flares. Mijn engelsch woordenboek geeft daarvoor de betekenis: hel, ongestadig licht. Nu dat klopt: het zijn net reusachtig groote fakkels, die bij avond den hemel in gloed zetten. Wat heb ik vaak van dit gezicht genoten. Want mijn logies had ik bij de familie Van der Heyden te Sungei Gerong. Elken avond, als ik van Palembang daarheen terugkeerde na volbrachten arbeid, moest ik met de pont van de S.V.P.M. de Moesi oversteken om in Sungei Gerong te komen. En als ik van Pladju af kwam, dat aan denzelfden kant van de rivier ligt, moest ik toch met een bootje thuis gebracht worden, omdat beide plaatsjes, zooals gezegd, door een kali van elkaar waren gescheiden, zoodat Sungei Gerong van Pladju af over land niet bereikbaar is. Dan had ik weer een boottochtje in de duisternis van den tropennacht, maar die dan des te heller verlicht werd door de lichten van de fabrieksterreinen en door de flares. Ik kan er maar wat van zeggen. Die indrukken zijn niet weer te geven door woorden. Alleen wie het zelf gezien heeft krijgt door het lezen van deze regels het tafereel weer voor zijn geest. Want voor zulken is een woord van herinnering al genoeg om zich in gedachten weer verplaatst te weten aan het veer te Sungei Geleis, en op de pont van de S.V.P.M., die de verbinding tusschen die plaats en Sungei Gerong onderhoudt.

Het is buitengewoon interessant om zoo'n oliedorp nader te bekijken. Het geheel wordt natuurlijk beheerscht door de groote raffinaderijen en de kantoorgebouwen. Daar wordt het werk gedaan door mensen van allerlei slag en van allerlei opleiding. Ze werken er: bouwkundigen, natuurkundigen, scheikundigen, geologen, juristen, boekhouders, en gaat u zoo maar door. Ze werken er: mensen van allerlei maatschappelijke standing, directeur, terreinchef, wachtman; mensen van verschillenden landaard, blank en bruin, Amerikaan en Zweed en Zwitsers en Neder-

lander. Maar allen verbonden aan die eene Maatschappij, werkend aan het eene doel: de gewonnen olie, die door pijpleidingen van honderden mijlen lang wordt aangevoerd, te verwerken tot zij in allerlei vorm bruikbaar is geworden voor den mensch. Het dorp heeft zijn eigen school, zijn eigen hospitaal (uitstekend geoutilleerd, en met de noodige specialistische verzorging), zijn eigen kerkgebouw. Ja zeker: ook dat is van de Maatschappij, en door de Maatschappij daar neergezet. Het dorp heeft ook zijn eigen winkels, alweer door de Maatschappij verzorgd. Vooral na den oorlog waren die winkels een uitkomst. De olie-maatschappijen, die vrij over hun buitenlandsche deviezen konden beschikken, konden daardoor hun employé's de verschillende artikelen veel voordeliger verschaffen dan alle anderen. Bij de B.P.M. gaat de verzorging zelfs zoo ver, dat ook voor de middagmaaltijden dagelijks het menu wordt vastgesteld en de daarvoor benodigde ingrediënten worden thuis bezorgd. De kokke heeft nu niets anders te doen dan het te bereiden.

Het dorp heeft ook zijn eigen ontspanningsmiddelen. Er is een sociëteit, er zijn tennisterreinen, er is een prachtig zwembassin. Van dat laatste heb ik eens gebruik gemaakt niet zonder hilariteit te verwekken. Zelf had ik geen badgoed bij me. Ik moest leenen. Welnu, Reina, mijn gastvrouw, zuster van Ds Overeem, zei: neem het badgoed van mijn man maar. Het ligt daar en daar. Ik in die kast gedoken, en jawel, ik vond er een badpak. Dat meegenomen en in het badhokje aangetrokken. Ik vond het wel een wat raar ding, want het had van de lendenen af naar beneden loopend rondom een extra soort rok. En dan te weten, dat in Indië geen man anders zwemt dan in een korte zwembroek. Mijn gastvrouw kwam intusschen op haar wandeling eens langs het zwembad, en zag mij in opgemeld badcostuum duiken nemen. En toen kreeg ik bij thuiskomst een portie hoon te slikken, want ik had het alleszins extra kuische badpak van een of andere bejaarde dame om mijn leden getrokken. Ik begreep toen meteen, waarom mijn medebeoefenaars van de zwemsport dien middag me voortdurend opnamen en me met wonderlijke blikken aankeken. Intusschen: dat mocht hem de pet niet drukken, zooals de militairen zeggen: ik had lekker gezwommen, en daar ging het maar om. Er is niets op tegen, dat een dominee in een extra kuisch badpak zich steekt.

J. P. v. d. STOEL Jr.

us heerlijke

et evangelie
n verzegeld
belofte. Ze
REN. 1:13.
den Heere
n hij houdt
gedenkt in

ered uit de
t geloof en
niet uit de
8, 9.
ners meer,
ooten Gods.

1 geloovigen

oed met hen.
oofd en be-
ruikelen en

wie Paulus
waarschuwde

sch en den
geschiedenis
4:22, 24.
heid spreken

28.
gaan. 4:29.
roeven, door
merkteeken
1:30.
erij en on-

zij leven als
1:1.

nauwlettend

genomen bij
etisch komt

n het nauw
heel precies
daden. Ze
wil en laten
den HEERE
ken. Als het
moeten we

op letten?

e Maatschap-
nen alle, die
lang wordt
vorm bruikt
dorp heeft
itstekend ge-
schiedschrij-
ving, alsmede
daarbij komt,
dat dit boek
ook in de cri-
tische theorie,
vooral sinds
Wellhausen,
een sleutelposi-
tie inneemt en
van hieruit ei-
genlijk de
hele openbarings-
geschiedenis van
het O.T. op den
kop is gezet.
Om deze redenen
verdient de be-
werking van
Deuteronomium
in de „Korte Ver-
klaring“ dan ook
bizon-
dere aandacht.
De vraag dient
gesteld te wor-
den, of Dr Rid-
derbos in zijn
behandeling erin
is geslaagd,
recht te doen
aan dit vijfde
boek van Mozes
als mid-
delpunt van het
O.T. Ook, of zijn
bewerking ons
tegenover de
critiek wezenlijk
verder heeft ge-
bracht.
Het zou me wat
waard zijn, als de
eindconclusie
van deze bespre-
king kon worden
een hartelijke
aanbeveling.
Want de schrijver
heeft met deze
exegese zijn
loopbaan aan de
Hoogeschool (Oude-
straat) be-
eindigd, wegens
het bereiken van
den zeventigjarigen
leeftijd. En jaren
geleden heb ik hem
ook als mijn
leermeester ge-
had. Dat wensch ik
niet te vergeten,
ook niet na de
jongste kerkhisto-
rie, waarin Dr Rid-
derbos een belang-
rijk aandeel heeft
gehad. Het zou
me verheugen, als
het, ondanks de
kerkhisto-
rie, mogelijk was
dit werk aan onze
mensen aan te be-
velen.
Helaas moet de
critiek overwegen.
Persoonlijk acht
ik deze beide de-
elen de slechtste van
alle, die Dr Rid-
derbos in de serie
publiceerde.
Daarmee ontken ik
niet, dat van deze
bewerking ook wel
wat goeds te zeg-
gen valt.
Om maar met de
vertaling te be-
ginnen: die is
over het geheel
genomen juist, en
laat zich ook vlot
lezen. Jammer is
het, dat hierin nog
wel eens een
drukfout of ver-
schrijving voorkomt.
Ik noteerde:
2:4 („uw kinderen“
moet zijn: „uw
broeders“); ik zie,
dat de schrijver
zelf deze fout, deel
II, 142, heeft her-
steld; 3:11 („maar
mans-ellen“ moet
zijn: „naar mans-
ellen“); 14:7 („her-
kauwen“) moet zijn:
„herkauwen“); waar-
schijnlijk is een
hele regel uitge-
vallen in de ver-
taling van 2:14 („De
tijdsruimte nu, ge-
durende welke wij
de beek Zered over-
trokken“ zal moeten
zijn: „De tijdsruimte
nu, gedurende welke
wij voortgingen van
Kades af tot op het
oogenblik, dat wij de
beek Zered overtrok-
ken“). Ook in de ver-

Omdat het gaat om dood of leven, zaligheid of rampzaligheid, zegen of vloek.

Want als we het vandaag in zoogenaamde kleinigheden niet nauw nemen, wie waarborgt ons, dat we morgen in belangrijke dingen niet ook zoo doen?

Als het gaat om leven of dood dan kijken we wel uit.

Als een dokter tegen een patiënt zegt, dat hij voorzichtig moet leven, geen sigaar mag rooken, geen drank mag gebruiken, matig moet zijn in dit of dat, dan zal een wijs mensch daarnaar luisteren; het gaat immers om het leven! Als iemand midden door een mijnenveld moet — als soldaat bijv. — dan tast hij stap voor stap zijn weg af en kiest nauwgezet de plaats waar hij een voet kan zetten, want één misstap kan hem immers het leven kosten.

Als we zoo voorzichtig zijn als het gaat om dit leven, waarom zijn we dan niet voorzichtig als het gaat om het eeuwige leven?

Waarom wandelen vele menschen die den naam van christen dragen, zoo slordig? Omdat ze niet echt gelooven, dat het gaat om leven en dood.

Omdat ze niet echt Gods beloften gelooven en niet echt den HEERE vreezen.

We leven als dwazen als we niet voorzichtig wandelen.

Een soldaat, die het bevel heeft ontvangen voorzichtig door een mijnenveld z'n weg te zoeken en maar in het wilde weg er door holt, is een zot.

En een patiënt die door een dokter gewaarschuwd is tegen dit of dat, maar er zich geen zier van aantrekt, is een dwaas.

En een christen die weet wat de HEERE wil en zich er niet aan stoort, handelt zottelijk. En heeft het zichzelf te wijten als hij onder Gods toorn vergaat.

Wil dat nu zeggen, dat iemand die zich misgaat niet behouden kan worden?

Gode zij dank, neen. De HEERE is zeer barmhartig. En Hij vergeeft menigvuldig. Hij die van ons vraagt dat we 70 maal 7 maal vergeven, doet 't Zelf ook. Maar dan zullen we onze onvoorzichtigheden ook moeten belijden. En niet met onze dwaasheden moeten door-
gaan.

Want dat is levensgevaarlijk.

Men fluistert wel eens en spreekt het ook wel openlijk uit, dat die „vrijgemaakten“ wettisch zijn en wandelen naar den regel: Doet dit en gij zult leven. We worden soms op één lijn gesteld met de Roomschen of met de Farizeën. En anderen fluisteren van een verkapt Remonstrantisme.

Ik denk er niet aan om iemand weer „onder de wet“ te brengen.

We staan onder de genade van onzen Heere Jezus Christus. Rom. 6:14.

Dat wij de zaligheid nog zouden moeten verdienen, leert niemand. Maar juist omdat we staan onder de genade, daarom zullen we voorzichtig leven. De hand afkappen en het oog uittrekken als ze ons tot zonde verleiden. Wandelen naar uitwijzen van het heilig Evangelie.

Dat is niet „wettisch“, maar evangelisch.

Dat is niet Joodsch of Roomsch, maar dat is christelijk.

Er zijn vele christenen die leven er maar zoo'n beetje op los.

Ze volgen klakkeloos de meerderheid. Ze hebben niet met den HEERE te doen. En vragen niet meer, wat Hij wil.

Laten we maar toezien dat we daaraan niet meedoen.

Laten we maar voorzichtig en wijs wandelen. Omdat God het wil.

Omdat we zoo den Heere Jezus zullen volgen. Omdat we Hem liefhebben.

„Ontwaakt gij die slaapt en sta op uit de dooden en Christus zal over u lichten“. Efeze 5:14.

H. J. J.

Dr J. Ridderbos over Deuteronomium

KERKELIJK LEVEN

I

Dr J. Ridderbos, Het Boek Deuteronomium (Korte Verklaring); deel I, 1950; deel II 1951. Uitg. J. H. Kok N.V., Kampen.

Prof. Schilder verzocht me de bespreking van Ridderbos' verklaring op Deuteronomium op me te nemen. Gaarne voldoe ik aan dat verzoek, omdat ik zelf sinds 1946 op mijn exegetische colleges me ook met dit boek heb bezig gehouden, wat uiteraard de bespreking vergemakkelijkt.

Ieder zal het met me eens zijn: Deuteronomium bekleedt in de openbaring van het O.T. een zeer centrale plaats. Hier komt de mozaïsche openbaring tot haar samenvatting; en de geest van Deuteronomium beheerscht dan ook heel de volgende geschiedschrijving, alsmede de profetie. Daarbij komt, dat dit boek ook in de kritische theorieën, vooral sinds Wellhausen, een sleutelpositie inneemt en van hieruit eigenlijk de hele openbaringsgeschiedenis van het O.T. op den kop is gezet.

Om deze redenen verdient de bewerking van Deuteronomium in de „Korte Verklaring“ dan ook bizon-
dere aandacht. De vraag dient gesteld te worden, of Dr Ridderbos in zijn behandeling erin is geslaagd, recht te doen aan dit vijfde boek van Mozes als mid-
delpunt van het O.T. Ook, of zijn bewerking ons tegenover de kritiek wezenlijk verder heeft gebracht.

Het zou me wat waard zijn, als de eindconclusie van deze bespreking kon worden een hartelijke aanbeveling. Want de schrijver heeft met deze exegese zijn loopbaan aan de Hoogeschool (Oudestraat) be-
eindigd, wegens het bereiken van den zeventigjarigen leeftijd. En jaren geleden heb ik hem ook als mijn leermeester gehad. Dat wensch ik niet te vergeten, ook niet na de jongste kerkhistorie, waarin Dr Rid-
derbos een belangrijk aandeel heeft gehad. Het zou me verheugen, als het, ondanks de kerkhistorie, mogelijk was dit werk aan onze menschen aan te be-
velen.

Helaas moet de kritiek overwegen. Persoonlijk acht ik deze beide deelen de slechtste van alle, die Dr Ridderbos in de serie publiceerde.

Daarmee ontken ik niet, dat van deze bewerking ook wel wat goeds te zeggen valt.

Om maar met de vertaling te beginnen: die is over het geheel genomen juist, en laat zich ook vlot lezen. Jammer is het, dat hierin nog wel eens een drukfout of verschrijving voorkomt. Ik noteerde: 2:4 („uw kinderen“, moet zijn: „uw broeders“); ik zie, dat de schrijver zelf deze fout, deel II, 142, heeft hersteld; 3:11 („maar mans-ellen“ moet zijn: „naar mans-ellen“); 14:7 („herkauwen“) moet zijn: „herkauwen“); waarschijnlijk is een hele regel uitgevallen in de vertaling van 2:14 („De tijdsruimte nu, gedurende welke wij de beek Zered overtrokken“ zal moeten zijn: „De tijdsruimte nu, gedurende welke wij voortgingen van Kades af tot op het oogenblik, dat wij de beek Zered overtrokken“). Ook in de ver-

klaring kwam ik af en toe een drukfout tegen; maar dat zijn nu eenmaal van die dingen, die moeilijk te overwinnen of te voorkomen zijn.

Natuurlijk zijn er ook ten aanzien van de vertaling gevallen, waarin je met den auteur van meening moet verschillen. Je ontdekt dan weer hoe waar het is, dat eigenlijk elke vertaling reeds een verklaring is. Want in verreweg de meeste gevallen hangt zulk een verschil in vertaling samen met een andere exegese. Natuurlijk niet in alle. Ik noteerde 3:23, waar Ridderbos vertaalt: „Ik had namelijk den HEERE te dier tijd aldus gesmeekt“, terwijl ik preferer: „En ik smeekte“; 2:28 (Ridderbos: „met mijn voeten“, terwijl ik de voorkeur geef aan: „te voet“, d.w.z. als reiziger, dus niet-militair); 4:1 (Ridderbos: „hoor aan de inzettingen en de rechten, die ik ulieden zal leren te onderhouden“; waar ik zou willen vertalen: „hoor naar de inzettingen, die..... ik u leer onderhouden“; want Mozes is met zijn leering reeds bezig; en hij vraagt niet maar, dat ze hem zullen aan hooren, doch dat ze naar die geboden zullen hooren, d.w.z. gehoorzaam zullen zijn); 4:37 (Ridderbos: „door zijn aangezicht en door zijn grote kracht“, met als verklaring, dat het aangezicht des HEEREN „is de wolkkolom, waarin Hij op bijzondere wijze tegenwoordig is“; ik verties: „met zijn aangezicht door zijn groote kracht“; en ik zou ook in een korte verklaring daarbij de aantekening willen hebben, dat „met zijn aangezicht“ beteekent: „in eigen persoon“, en ook iets willen zeggen over de betekenis van den bijbelschen term: „het aangezicht des Heeren“, onder verwijzing naar Ex. 32-34, en het eerste gebod; ik zou er niet aan denken dat „aangezicht“ met de „wolkkolom“ te identificeren, al loochen ik niet het verband gedurende de woestijnreis); 7:20 (Ridderbos heeft hier nog „horzel“, hoewel Köhler in ieder geval al sinds 1936 aangetoond heeft, dat we aan „Niederschlagheith“ hebben te denken); 11:29 v. (Ridderbos vertaalt hier: „den zegen uitroepen tegen.....“; met vele anderen ben ik van meening, dat de hebreeuwse uitdrukking beteekent: „den zegen leggen op“, zoodat dus de Gerizim symbolisch tot monument van zegen wordt, evenals de Ebal van vloek. Ook vind ik het opmerkelijk, dat Ridderbos het slot van vs 30 „tegenover Gilgal, bij de eiken van Moré“ beschouwt als precisering van de ligging der beide bergen Ebal en Gerizim. Dat kan kwalijk juist zijn. Men kan wel zeggen van een paar eiken, dat ze staan bij een berg, maar moeilijk, dat een berg gelegen is bij een paar eikenboomen. M.i. moeten deze woorden getrokken worden bij vers 29, zoodat we dus vs 30a beschouwen als een tusschenzin, waarin de ligging der bergen wordt aangegeven. Dus ik zou willen vertalen: „dan zult geden zegen leggen op den berg Gerizim, en den vloek op den berg Ebal (deze zijn immers gelegen aan de overzijde van den Jordaan, ten Westen van den Westelijken weg, in het land der Kanaänieten, die wonen in de Araba) tegenover den steenkring, naast de waarzeggerseiken“. De bedoeling is, dat ze de ceremonie van zegen en vloek

moeten voltrekken met het gezicht op den steenkring (een heidensche plaats van eeredienst), waar de waarzeggerij hoogtij viert. Met het gezicht op den kanaänietischen cultus en „openbaring“ moet Israël den dienst des Heeren en zijn openbaringswoord verkiezen, en alles wat daarmee strijdt gaan vervloeken). Om niet meer vertalingskwesaties te noemen, wijs ik nog slechts op 3:14, waar ik Ridderbos' vertaling: „tot op dezen dag“ beslist onjuist acht, vooral nu hij, blijkens de verklaring (I, 81) daaraan een argument ontleent om deze woorden voor een latere toevoeging te houden. Hengstenberg heeft er toch tientallen jaren geleden al terecht op gewezen, dat de hebreeuwse formule, die inderdaad letterlijk vertaald kan worden door „tot op dezen dag“, heelemaal niet beteekent, dat de man, die deze woorden bezigt, vele jaren later leeft, en Yahuda heeft dat later uit het Egyptisch nog geadstrueerd. Doorslaggevend zijn wel plaatsen als Joz. 5:9 en 7:25 v., alsmede Deut. 22:4; de betekenis is op deze plaatsen telkens „voorgoed“. Dan is er ook geen reden om met de critiek uit het gebruik van dien term allerlei conclusies te trekken ten aanzien van ontstaans-tijd en glossen.

Wel heel erg teleurstellend vind ik het werk van Ridderbos uit semasiologische oogpunt. De laatste jaren is toch heel wat gedaan inzake de begripontwikkeling bij allerlei woorden en woordverbindingen. Men is terecht nadruk gaan leggen op allerlei nuances in beteekenis, op woord-kleur en taalcoloriet. In de verklaring van Ridderbos merkt men daarvan bitter weinig. Ik geef toe, dat bepaalde woorden moeilijk in onze taal zijn weer te geven. Maar ook binnen de vrij enge grenzen van een „korte verklaring“ had toch wel iets kunnen gegeven worden om de eigen nuance van een term in een bepaald verband te benaderen. Hier schiet het werk van Ridderbos, jammer genoeg, volkomen tekort. Maar weer enkele voorbeelden: in 4:20 heeft het hebreewsch: „am nachalah“, dat Ridderbos weergeeft met „eigen volk“. Ik zou in de vertaling „erfvolk“ prefereren; doch in ieder geval had de verklaring toch kunnen zeggen dat „nachalah“ ziet zoowel op de intimiteit als op de duurzaamheid van de relatie tusschen den Heere en zijn volk; doch Ridderbos huppelt erover heen. In 1:16 wordt van „broeder“ simpel gezegd, dat het is de „volksgeenoot“, hoewel een enkele blik in Kittel's Wörterbuch kan leeren, dat „broeder“ veel meer is; gemeenschap in de verlossingsgeschiedenis etc. komt er bij te pas. In 7:6 heeft het hebreewsch het lastig-te-vertalen woord „segullah“. Wil Ridderbos dus vertalen: „eigendomsvolk“, dan vind ik dat best. Maar in de verklaring had toch zeker moeten staan dat het beteekent, dat dit volk de „schat“ des Heeren is. In 7:10 vertaalt Ridderbos, dat de Heere zijn hater „in zijn aangezicht vergelding brengt“; beter was geweest (zie boven mijn opmerking bij 4:37), dat Hij „hem persoonlijk“ treft met zijn wrak. En dat Ridderbos de typische betekenis van „in zijn aangezicht“ niet begreep, blijkt wel uit zijn verklaring: „niet als van achteren hem besluisende, maar rechtstreeks en openlijk“, wat er niets mee te maken heeft; de term is vrijwel synoniem met wat in vs 11 volgt: „zonder uitstel“. In 14:2 wordt „heilig volk“ omschreven als: „een volk, waarop de HEERE voor Zich beslag heeft gelegd en in welks midden Hij met zijn Goddelijke tegenwoordigheid aanwezig is“. Maar dit is een omschrijving, die niet deugt; van het laatste zit niets in het begrip „heilig“ en het eerste is ook een hoogst slordige weergave. Zeer merkwaardig is 14:1, waar de Israëlieten „kinderen Gods“ worden genoemd. Ridderbos zegt daarvan: „Dit kindschap Gods is niet eenvoudig gelijk te stellen met het zaligmakend kindschap, waarvan het N.T. pleegt te spreken, maar duidt in het algemeen aan de bijzondere betrekking, waarin ieder Israëliet als lid van het bondsvolk tot den HEERE was geplaatst, al is het dat de gelovigen hierin een onvergankelijk heil bezaten“. Men wrijft zich dan wel even de oogen uit; allereerst al die term „zaligmakend kindschap“, die als zoodanig al hoogst aanvechtbaar is. Maakt het kindschap zalig? Dan wordt hier zomaar een onderscheid en eigenlijk een tegenstelling met het N.T. gesuggereerd, die niet bestaat. Al nemen we dien ongelukkigen term nu even op den koop toe: het N.T. stelt de maak van het kindschap Gods heel anders; Twisselmann („Die Gotteskindschaft der Christen nach dem N.T., 1939) heeft het wel aangetoond. Maar wat nu den tekst 14:1 aangaat, heel die prachtige term van het O.T., die het N.T. overneemt en met denzelfden inhoud vult, wordt hier vermoord door de weergave: „een bijzondere betrekking, doch die dan in het algemeen“: je zou soms willen, dat de woorden „algemeen“ en „bizon-
der“ niet bestonden; wat is daarmee al niet ge-
gooid. En als je dan eindelijk zoover bent, dat je weet, dat het gaat over iets „bizon-
ders“, maar dan „in het algemeen“, komt er al weer een bijzinnetje bij, dat (indien het eenige beteekenis hebben zal) moe-
lijk wat anders kan inhouden, dat je dat „in het alge-
meen“ maar zoo haastig mogelijk moet vergeten, aan-
gezien de geloovige in die bijzondere relatie iets „bi-
zon-
ders“ heeft, zoodat het dus niet gaat over de re-
latie „in het algemeen“. Dit laatste hangt ongetwij-
feld samen met den sterk dogmatischen inslag van Ridderbos' exegese, waarop ik nog terugkom. Ik wil er nu slechts op wijzen, dat Ridderbos over allerlei termen of oppervlakkig heendanst, of ze volkomen filosofeert. Ik vind deze methode erg ongelukkig.